

POMNIK PRZYRODY

Twór przyrody ożywionej i nieożywionej o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej.

Do pomników przyrody zalicza się m.in.: pojedyncze krzewy, drzewa i grupy drzew lub zabytkowe aleje drzew odznaczające się sędziwym wiekiem, wielkością, niezwykłymi kształtami lub innymi cechami (pomniki przyrody ożywionej); oraz głązy narzutowe, źródła, wodospady, jary, skałki, wywierzyska, przełomy rzeczne, jaskinie (pomniki przyrody nieożywionej).

International Union for the Conservation of Nature (IUCN) za pomnik przyrody uznaje naturalne elementy krajobrazu, cechę krajobrazu lub relatywnie niewielki obszar wyróżniony w celu ochrony i zabezpieczenia elementu lub cechy przyrody (pomnik i jego otoczenie). Według IUCN pomnik przyrody może być tworem całkowicie naturalnym lub zawierać elementy wprowadzone przez człowieka. Te drugie powinny mieć właściwości, które sprawiają, że staje się wyjątkowy dla świata przyrody (np. rafy koralowe obrastające zatopione okręty). Pomnik, by zostać zakwalifikowanym przez IUCN jako przyrodniczy, musi wyróżniać się naturalnymi cechami geologicznymi lub geomorfologicznymi, posiadać naturalne cechy, które uległy wpływowi kulturowemu, być miejscem łączącym cechy natury z cechami kultury lub miejscem wyróżnionym ze względu na walory kulturowe z towarzyszącym mu ekosystemem.

Podstawą prawną tworzenia pomników przyrody w Polsce jest ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. W Polsce znajduje się ponad 36000 pomników przyrody (GUS, 2015). Znakomita większość z nich to pojedyncze drzewa (np. dąb Bartek, jesion Bolko, dąb Słowianin), także: skupiska drzew (aleja platanowa w Legnicy), jaskinie (Jaskinia Radochowska), grotty (Grotty Mechowskie), głązy i skały (głaz narzutowy w Trąbinie, kamień świętego Wojciecha, Babia Skała), źródła (źródło świętego Huberta, Źródło Świętojańskie), ogrody botaniczne (Ogród Botaniczny im. Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy), parki (Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy Park Słowiański, Park Źródliska w Łodzi), lasy (Las Chałubińskich).

Z niektórymi z pomników przyrody w Polsce związane są legendy. Według jednej z nich, w dębie Bartek ukrył skarby Jan III Sobieski. Według innej, głaz w Mechowej przyniesiony został przez diabła. Do dziś, zgodnie z legendą, można oglądać na jego powierzchni ślady diabelskich pazurów.

Ideę pomnika przyrody (niem. *Naturdenkmal*) rozpropagował w początkach XIX wieku Alexander von Humboldt.

[M.G.]

Literatura:

Główny Urząd Statystyczny. „Pomniki przyrody w Polsce”. Data ostatniej modyfikacji 25.01.2018.

<http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/srodowisko-energia/srodowisko/ochrona-srodowiska-2016,1,17.html>.

Union for the Conservation of Nature. „Natural Monument or Feature”. Data ostatniej modyfikacji 25.01.2018.

<https://www.iucn.org/theme/protected-areas/about/protected-areas-categories/category-iii-natural-monument-or-feature>.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, Dz.U. 2004 nr 92 poz. 880.